

Inhoudsopgave

Inleiding.....	2
1 Internetgebruik van jongeren	2
2 Betrokkenheid van de ouders	3
3 Opgroeien met internet.....	4
3.1 Confrontatie met naakt en porno: seksualisering?	4
3.2 Internet: een grote aanwinst	5
4 Seksueel ontwikkelen met internet	5
4.1 Relationale en seksuele ervaringen van jongeren	6
4.2 Risicogedrag.....	8
4.3 Seksueel grensoverschrijdend gedrag op internet	9
4.4 Factoren die het risico op ongewenste ervaringen verminderen	10
5 EXTRA: Internetgebruik van jonge kinderen.....	12
6 Bronnen	14

Inleiding

Internet heeft als nieuw medium zijn plaats veroverd in het dagelijks leven van jongeren. Op internet ontmoeten jongeren nieuwe vrienden, ze worden er verliefd, ze gaan er relaties aan en ze hebben er seks. Maar aan het gebruik van internet zijn ook risico's verbonden. Ouders en leerkrachten kunnen veel van deze negatieve zaken voorkomen, door betrokken te zijn bij wat hun kinderen op internet doen en hen hierbij te begeleiden.

1 Internetgebruik van jongeren ¹

+ Omvang

Maar liefst **96% van de 12- tot 18- jarigen** in België gebruikt het internet. Deze jongeren surfen vaak en intensief, gemiddeld zijn ze twee uur per dag online. Hoe meer vrije tijd men heeft (weekends, schoolvakanties), hoe meer men online is. (Walrave e.a., 2008, p.2) 70% van de Belgische 12- tot 17- jarigen beschikt over een eigen computer. (INSITES, 2006, p.84-92)

+ Tijdsbesteding

De intensiteit van het internetgebruik hangt samen met de leeftijd. Het internetgebruik stijgt tot de leeftijd van 15 jaar, en neemt dan weer af. Jongeren tot 15 jaar mogen immers vaak nog niet uitgaan, het internet is dan de ideale manier om te communiceren met vrienden.

+ Plaats

Meestal surfen jongeren thuis (93%). Bij **56%** hiervan staat de computer die ze het vaakst gebruiken in een **afgesloten ruimte** zoals de eigen slaap- of studeerkamer. In de tweede plaats maakt men op school gebruik van internet. (De Moor e.a., 2008, p.2)

+ Motieven

Internet is voor tieners vooral één van de vele manieren waarop ze kunnen **communiceren** met elkaar. Internet wordt daarom in de eerste plaats, en vooral door meisjes, gebruikt om sociale contacten te onderhouden. Verder zijn jongeren, vooral jongens, online om zich te ontspannen en om informatie op te zoeken. (De Moor e.a., 2008, p.3)

Motieven voor het internetgebruik zijn **leeftijdsgenoten**: jonge kinderen spelen spelletjes en bezoeken leuke websites. Vanaf 10 jaar zijn vooral communicatie en interactie met leeftijdsgenoten de reden om online te zijn. Vanaf 14-15 jaar beginnen jongeren het internet meer en meer te gebruiken om informatie op te zoeken, maar chatten blijft belangrijk. (Poot, 2007, p.6-7)

+ Toepassingen

Chatten is heel populair: 95% van de Vlaamse tieners chat, 57% hiervan chat regelmatig. Vooral d.m.v. Windows Live Messenger (MSN). (Het Nieuwsblad en Koppen, 2007, p.13) ² Chatten gebeurt vooral om met vrienden uit het echte leven te praten en huiswerk en afspraken te maken.

---

¹ Voor België gebruiken we de cijfergegevens uit het TIRO-onderzoek (Teens and ICT: Risks and Opportunities). In het kader van dit onderzoek door IBBT-SMIT (Vrije Universiteit Brussel), CITA en CRID (Facultés Universitaires Notre-Dame de la Paix de Namur) en OSC (Universiteit Antwerpen), werd een enquête uitgevoerd bij 1318 Belgische jongeren tussen 12 en 18 jaar en bij 571 ouders: De Moor, S., Dock, M., Gallez, S., Lenaerts, S., Schöller, C. & Vleugels, C. (2008). Programma Samenleving en Toekomst Eindverslag – deel Synthese van het onderzoek. Brussel: Federaal Wetenschapsbeleid.

Meer dan 8 op de 10 jongeren **gamen**, waarbij opnieuw het sociaal aspect belangrijk is. (De Moor e.a., 2008, p.3) Jongeren gamen graag samen online en komen door de chatfunctie in contact met anderen met dezelfde interesses.

Daarnaast heeft 45% van de Belgische tieners een online profiel, 41% heeft een blog en 18% heeft een eigen website. (De Moor e.a., 2008, p.3)

2 Betrokkenheid van de ouders

+ Controle en afspraken

Van de Vlaamse jongeren zegt slechts **41% met hun ouders afspraken** te hebben gemaakt over internetgebruik en chatten. Het gaat over niet afspreken met mensen die je op het internet hebt ontmoet (91%), niet je naam, adres of telefoonnummer geven (88%), niet met vreemden chatten (81%), je goed gedragen op internet (81%) en het tegen je ouders zeggen als er iets vervelends gebeurt (74%). (Het Nieuwsblad en Koppen, 2007, p.14-15) Met meisjes wordt vaker afspraken over internetgebruik gemaakt dan met jongens. (Pardoen en Pijpers, 2006, p.101)

Qua controle heeft **56% van de ouders al eens nagekeken welke websites hun kind bezoekt**, 26% doet dit vaak of zelfs systematisch, 43% controleert nooit het surfgedrag van hun kinderen. Ouders beperken vooral de duur van het internetgebruik en het gebruik van toepassingen die economische en privacyrisico's inhouden.

Bijna alle jongeren (93%) zeggen dat ze het internet mogen gebruiken wanneer ze alleen thuis zijn. Ruim **een derde van de tieners is vaak of altijd alleen thuis wanneer ze op internet gaan**. Bijna alle jongeren (93%) mogen bovendien gamen en chatten.

Ouders en jongeren hebben een verschillende mening over welke afspraken er thuis gelden. Zo zegt 13% van de jongeren instructies te krijgen over welke websites ze mogen bezoeken, terwijl 40% van de ouders zegt deze regel op te leggen. Bovendien zeggen jongeren dat ze zich vaak niet aan de afspraken houden. (Walrave e.a., 2008, p.5-7)

+ Communicatie

Met wie praten jongeren over het internetgebruik? Qua **tips en advies** spelen niet de ouders, maar vriend(inn)en (46%) en oudere broers of zussen (27%) een belangrijke rol. 27% van de Belgische jongeren krijgt van niemand tips of advies. (Walrave e.a., 2008, p.13) Ook de grote jongerensites zijn belangrijke informatiebronnen voor jongeren in verband met internetveiligheid. (Pardoen en Pijpers, 2006)

Waarschuwingen over internetgevaaren ontvangen jongeren dan weer van hun ouders (52%), de media (28%) en leerkrachten (18%). 20% van de tieners krijgt van niemand informatie hierover. (Walrave e.a., 2008, p.13)

70% van de jongeren, vooral meisjes en jongere tieners, zegt wel eens de vraag te krijgen van hun ouders wat ze op het internet doen. (Walrave e.a., 2008, p.5) **Het seksuele en relationele leven van jongeren op internet wordt echter zelden besproken**. Toch geven jongeren zelf aan dat ze graag meer info zouden krijgen over seksuele ervaringen via internet. (Pardoen en Pijpers, 2006)

---

² De cijfergegevens i.v.m. Vlaanderen zijn afkomstig uit het onderzoek van Het Nieuwsblad en het VRT-programma Koppen. Zij bevroegden in 2007 547 Vlaamse jongeren tussen 12 en 18 jaar: X. Jongeren en cyberseks, Het Nieuwsblad, 8 maart 2007. & Uitzending Koppen, reportage op 27 maart 2007. (powerpoint-presentatie, 60p.).

+ Kennis van internetgebruik

Van de Vlaamse jongeren vindt 61% dat hun ouders veel weten over hun internetgebruik. (Het Nieuwsblad en Koppen, 2007, p.11) Uit het TIRO-onderzoek blijkt echter dat ouders de tijd die hun kinderen online spenderen en de confrontatie met bepaalde risicovolle situaties op internet onderschatten. **Ouders zijn ook onvoldoende op de hoogte van de online activiteiten** (bijvoorbeeld nieuwe vrienden maken via internet) van jongeren. (De Moor e.a., 2008, p.7-8)

Ook uit een Amerikaans onderzoek van Common Sense Media (2009) naar de invloed van sociale netwerksites blijkt dat ouders weinig weten over de online activiteiten van kinderen.

Vraag: Heb jij / Heeft je kind dit ooit gedaan online?	% van tieners die dit doen	% van ouders die denken dat hun kind dit doet
Iets posten waar je later spijt van hebt gekregen.	39	20
Persoonlijke informatie over jezelf, die je normaal niet publiek zou maken, delen	28	16
Seksueel getinte grapjes versturen of posten	24	14
Uitdagende of naaktfoto's van jezelf versturen of posten	13	2
Valse informatie of leugens vertellen over anderen	16	4

Tabel 1: Gedrag van tieners op sociale netwerksites. Bron: Common Sense Media, 2009, p.1.

3 Opgroeien met internet

3.1 Confrontatie met naakt en porno: seksualisering?

+ Toegankelijkheid van seks

Door de komst van internet is seks heel toegankelijk geworden. Meer dan de helft van de jongeren belandt per ongeluk op websites met naaktbeelden (61%) en op pornosites (53%). 28% van de jongeren zoekt bewust naar porno op het internet. Vooral jongens en oudere tieners komen hier, zowel toevallig als bewust, mee in aanraking. (Walrave e.a., 2008, p.7)

+ Seksualisering

Het beeld van seks in de media, en in porno in het bijzonder, bevestigt een aantal stereotiepen. Vrouwen worden er geportretteerd als lustobject: ze zijn vaker naakt en onderdanig, terwijl mannen meestal dominant zijn. Bovendien doen de personen die seks hebben dat veelal louter om het seksuele genot en wordt er geen info over veilig vrijen getoond. (Nikken, 2006, p.3)

Dit in de media opgehangen beeld zou van invloed kunnen zijn op de opvattingen en gedragingen op seksueel vlak. We spreken in dit opzicht van seksualisering, hetgeen vooral risico's inhoudt voor jonge kinderen en meisjes. Volgens Nederlands onderzoek zou vaker internetten samen gaan met meer gevorderde seks (Nikken, 2007) en met meer verschillende vormen van seksueel gedrag (De Graaf e.a., 2005). Hierbij is niet aangetoond dat het gaat om een oorzakelijk verband, met andere woorden het is niet aangetoond dat het internetten leidt tot dit gedrag.

+ Invloed en effect is onduidelijk

Empirische bewijzen voor seksualisering ontbreken tot nu toe. Uit cijfermateriaal voor Vlaanderen blijkt dat er maar weinig invloed uitgaat van het vertekende beeld van seks in de media op het seksueel gedrag en de

attitudes van jongeren.³ Mogelijk gaat het om een relationeel verband waarbij bepaalde (seksueel ervaren) jongeren meer geneigd zijn om geseksualiseerde media-inhouden op te zoeken en meer belangstelling hebben voor het internet.

De media oefenen ook geen directe invloed uit op de attitudes en het gedrag van jongeren. Van belang zijn situationele en demografische kenmerken van jongeren. Zo is de samenhang tussen het zien van seksueel getinte beelden en meer seksueel gedrag en permissievere attitudes sterker bij jongeren die aangeven dat ze de beelden in de media positief evalueren of 'realistisch' vinden. (Hawk e.a., 2006) Ook blijkt het kijken naar (gewelddadige) porno uitsluitend samen te hangen met seksueel gewelddadig gedrag bij mannen die hier al toe neigen. (American Psychological Association, 2007)

Wel is er een verband tussen de geseksualiseerde media en preoccupatie met en ontevredenheid over het eigen uiterlijk bij meisjes. (American Psychological Association, 2007) Daarnaast is voor jongens een verband gevonden tussen het gebruik van internet en de verwachting om grenzen niet te respecteren. (Mur, 2006)

+ **Mediaopvoeding**

Onderzoek naar effectieve opvoedingsstrategieën bij mediageweld heeft aangetoond dat positieve interesse en commentaar van de ouders, jongeren kan helpen bij het ontwikkelen van een kritische houding tegenover het media-aanbod. Tevens kan een restrictieve aanpak, waarbij bepaalde programma's verboden worden, leiden tot minder negatieve gedragsinvloeden. (Nikken, 2007)

Mediaopvoeding moet rekening houden met de leeftijd van het kind. Jonge kinderen kunnen het best worden afgeschermd van seksuele beelden. Vanaf 11 jaar gaan kinderen zelf op zoek naar info over seks. Ouders kunnen dan regels opstellen afhankelijk van het soort internetactiviteit en de leeftijd. Het belangrijkste is dat ze met hun kinderen praten over het eenzijdige beeld van de media.

3.2 Internet: een grote aanwinst

+ **Informatie over relaties en seksualiteit**

Het internet biedt het voordeel dat informatie in verband met seksualiteit op een zeer laagdrempelige wijze kan worden opgezocht. In Nederland haalt 1 op 2 meisjes en 3 op 4 jongens wel eens informatie over seks van het internet. (De Graaf & Vanwesenbeeck, 2006, p.10)

+ **Communicatiemiddel**

De anonimiteit van internet helpt jongeren bij het aanleren van communicatie. Online communicatie heeft bovendien een positieve invloed op zelfvertrouwen en welzijn, op de identiteitsontwikkeling en op de ontwikkeling van vriendschappen. (Schouten, 2007) Op internet hebben jongeren een groot netwerk om sociale contacten op te bouwen. Tijdens het chatten en op profielsites puzzelen jongeren met hun zelfpresentatie en krijgen ze feedback van hun leeftijdsgenoten.

4 Seksueel ontwikkelen met internet

Alle pubers experimenteren met seks en relaties, dus dit gebeurt ook via internet. Op internet flirten jongeren, praten ze over seks en hebben ze 'cyberseks'. Vlaamse jongeren stellen zich overwegend terughoudend op met betrekking tot seksueel gedrag op internet. Ze worden er dikwijls mee geconfronteerd, maar de overgrote meerderheid van de 12- tot 18-jarigen neemt niet zelf het initiatief tot seksuele ervaringen (zoals het versturen van naaktfoto's of het uitkleden voor de webcam). Slechts een minderheid van de jongeren gaat bovendien in op seksuele vragen en verzoeken.

---

³ Feiten & Cijfers Jongeren en Seksualiteit: http://www.sensoa.be/pdf/feiten_en_cijfers/jongeren_en_seksualiteit_2005.pdf

4.1 Relationele en seksuele ervaringen van jongeren ⁴

Relationele context

- + 50% van de Belgische jongeren heeft al nieuwe vrienden op het internet. (Walrave e.a., 2008)
- + 12% is al **verliefd** geworden op iemand die ze via internet hebben ontmoet. 7% heeft een relatie gehad met iemand die ze via internet hebben leren kennen.
- + 20% heeft al eens het verzoek gekregen om **alleen in het echte leven af te spreken**. Van deze groep heeft 10% daadwerkelijk afgesproken, 15% daarvan heeft seks gehad met deze persoon. Voor 16% was deze afspraak niet tof: omdat het niet klikte (68%), omdat de ander heel anders was dan hij of zij had gezegd (32%). Bij een heel kleine groep was de afspraak niet tof omdat de ander hem of haar wilde kussen of betasten (5%) of omwille van een andere reden (22%).

Seksuele ervaringen

- + **25% van de jongeren heeft al eens seksueel getinte vraag gekregen** (over het lichaam of over het seksleven). 23% heeft al antwoord gegeven, omdat men de ander vertrouwt of er verliefd op is (56%), of omdat men het leuk of spannend vindt (40%). 8% stelt zelf wel eens een seksuele vraag.
- + **8% heeft al eens een seksueel getinte verzoek gekregen** (om iets seksueels te doen voor de webcam zoals een kledingstuk uittrekken of masturberen). Deze verzoeken komen meestal van onbekenden, waarvan 41% leeftijdsgenoten en 38% onbekenden met een onbekende leeftijd. In 32% van de gevallen was het een goede vriend(in), de huidige vriend(in) of de ex-vriend(in). 2% heeft zelf een dergelijk verzoek gedaan aan iemand.
- + **5% is al geconfronteerd geweest met seksueel getinte webcambeelden** (van naakt of seksueel gedrag). Bij de meeste jongeren (65%) werd dit niet op voorhand besproken.

Prevalentie

- + Tieners die meestal in een **afgesloten ruimte** zoals hun slaapkamer internetten, geven vaker beelden vrij van zichzelf via foto of webcam.
- + Het zijn vooral **oudere tieners (15 tot 18 jaar) en jongens** die zelf het initiatief nemen tot seksueel gedrag online. Ook geven zij vaker antwoord op vragen en gaan zij vaker in op verzoeken.

Voor Vlaanderen geldt bijvoorbeeld dat vooral 17- tot 18-jarigen (20%) het wel eens over zijn of haar seksleven heeft met een relatief onbekende. Daarentegen heeft 94% van de jongeren tussen 12 en 14 jaar nog nooit over het eigen seksleven gepraat met een onbekende op internet.

- + **Meisjes** krijgen meer seksueel getinte vragen, verzoeken en beelden dan jongens. De confrontatie met seksueel gedrag op internet gebeurt bij meisjes ook meer ongevraagd.

---

⁴ Tenzij anders vermeld, zijn alle gegevens in dit hoofdstuk afkomstig uit het onderzoek van Het Nieuwsblad en Koppen: X. Jongeren en cyberseks, Het Nieuwsblad, 8 maart 2007. & Uitzending Koppen, reportage op 27 maart 2007. (powerpoint-presentatie, 60p.

Seksuele ervaring	% meisjes	% jongens
Seksueel getinte vragen	33	16
Seksueel getinte verzoeken	11	5
Verzoek om in echte leven af te spreken	27	15

Tabel 2: Confrontatie met seksuele ervaringen op internet, naargelang geslacht. Bron: Koppen & Het Nieuwsblad, 2007.

Beleving van de relationele en seksuele ervaringen

- + **Meerderheid vindt seksuele ervaringen 'niet tof'**. Bijna 8 op de 10 Vlaamse jongeren vindt het 'niet tof' om een seksueel getint verzoek te krijgen. Seksueel getinte vragen (71%), seksueel getinte beelden (59%) en verzoeken om in het echte leven af te spreken (40%) doen het beter. De jongeren die de confrontatie met seksueel gedrag 'niet tof' vinden, vinden over het algemeen toch niet dat ze 'iets vervelends' hebben meegemaakt (8%).
- + **Het internet biedt meer leuke mogelijkheden voor jongens op seksueel gebied**. De meerderheid van de jongens vindt het 'gewoon' om een seksueel getinte vraag of verzoek te krijgen en '(heel) leuk' om seksuele beelden en verzoekjes om af te spreken te krijgen. Voor meisjes ligt dit anders, zij vinden de confrontatie met vragen, beelden en vooral verzoeken over het algemeen '(helemaal) niet leuk'. (De Graaf & Vanwesenbeeck, 2006)
- + Het effect van seksuele ervaringen hangt af van de leeftijd van de jongere. **Hoe jonger de puber is, hoe groter de kans dat hij of zij de ervaring niet prettig vindt**. Oudere pubers zijn weerbaarder, gaan zelf op zoek naar seksuele ervaringen en kunnen beter omgaan met ervaringen die tegenvallen.

Seksuele benadering	Vijfde leerjaar	Zesde leerjaar	Eerste jaar secundair
Meisjes	6%	9,5%	13%
Jongens	2%	3%	3%

Tabel 3: Seksuele benadering als negatieve ervaring op internet, naargelang leeftijdsgroep en geslacht. Bron: Action Innocence, 2007.

- + Zelfs als iemand aangeeft dat iets 'vervelend' was hoeft dit nog **niet heel ernstig** te zijn. Dat blijkt uit het feit dat de meeste Nederlandse jongeren het niet de moeite vonden om over de vervelende ervaringen te spreken met iemand. Als reden geven ze dat het voorval niet ernstig genoeg is of dat men geen hulp nodig heeft. (De Graaf & Vanwesenbeeck, 2006) Mogelijk zorgt de **anonimiteit van internet** er voor dat vervelende ervaringen minder ernstig worden ervaren dan in het echte leven. Dit is mogelijk ook zo voor de Vlaamse jongeren: van de groep die iets vervelends hebben meegemaakt, heeft 39% deze ervaring aan niemand verteld. Van deze jongeren zegt niemand die ze hun ervaring eigenlijk wel had willen delen met iemand.

Omgaan met ongewenst seksueel gedrag online

- + De meest gebruikte **strategieën** om met ongewenste seksueel gedrag om te gaan zijn de andere persoon blokkeren, negeren, verbaal weigeren en de chatroom verlaten. (De Graaf & Vanwesenbeeck, 2006)

- + **Jongeren leren vlug weerbaar reageren** op ongewenste ervaringen op internet. Ze maken geregeld dingen mee die niet prettig zijn, maar hoe sterker ze in hun schoenen staan, hoe beter ze ermee kunnen omgaan en hoe minder ze zelf dit soort ervaringen negatief beoordelen. (Pardoën en Pijpers, 2006)
- + Jongeren **relativeren** de ervaringen vooral makkelijk wanneer ze voor hun eigen gevoel adequaat op de vraag of het verzoek hebben gereageerd. Wanneer er daarentegen sprake is van druk of dwang, wordt de ervaring wel als vervelend bestempeld. (De Graaf & Vanwesenbeeck, 2006)
- + Vlaams onderzoek wijst uit dat 61% van de 12- tot 18-jarigen die iets vervelends hebben meegemaakt, dit **aan iemand vertelt**. Jongeren vertrouwen hun ervaring toe aan een vriend(in) (82%), aan de ouders (45%), aan een broer, zus of ander familielid (24%), of aan iemand op school (16%). Bijna niemand deelt de ervaring met de politie (5%) of de beheerder van de website (4%). (Het Nieuwsblad en Koppen, 2007, p.51-53)

4.2 Risicogedrag

Tijdens hun online zoektocht naar relationele en seksuele ervaringen stellen jongeren een aantal gedragingen die onveilig zijn.

Een analyse van 400 studies, uitgevoerd door het EU Kids Online-netwerk (Livingstone & Haddon, 2009) wijst uit dat het weggeven van persoonlijke informatie het meest voorkomende risicogedrag is. Daarna lopen kinderen vooral het risico om online in contact te komen met pornografie en gewelddadige inhoud. Op de vierde plaats staat cyberpesten, gevolgd door het ontvangen van ongewenste seksuele opmerkingen. Het afspreken met een online kennis is het minst voorkomende risico.

+ **Vrijgeven van persoonlijke gegevens**

Wanneer tieners voor het eerst met een onbekend persoon chatten, vertrouwen ze bepaalde gegevens gemakkelijker toe dan andere. Bijna 80% geeft profielgegevens (zoals geslacht en leeftijd) door. Het uitwisselen van foto's (35%) en video's (10%) gebeurt minder. Met contactgegevens is men voorzichtiger: 95% geeft thuisadres en thuis telefoon niet vrij, 70% geeft geen GSM-nummer en 55% geeft geen e-mailadres. (Walrave e.a., 2008, p.9)

Dat men het voorbije jaar sexy foto's van zichzelf online zette waar men achteraf spijt van had, is 1,5% van de Vlaamse meisjes wel eens overkomen. (Het Nieuwsblad en Koppen, 2007, p.43)

+ **Cyberpesten**

34% van de jongeren werd al eens gepest via internet of gsm. 21% van de tieners zegt zelf al ooit iemand via gsm of internet gepest te hebben. Pesten gebeurt door ongewenste e-mails of smsjes te sturen, door in te breken in de e-mail of MSN-account, door seksueel getinte beelden online te plaatsen,... (Walrave e.a., 2008, p.10-11)

+ **Vrijgeven van beeldmateriaal**

Jongeren realiseren zich soms niet dat webcamsbeelden kunnen worden opgenomen met een eenvoudige druk op de knop 'Print Screen'. Ruim 1 op de 10 jongeren (13,3%) heeft ervaring met het onbewust gefilmd of gefotografeerd worden, waarna deze beelden online werden geplaatst. (Walrave e.a., 2008, p.11)

Ook zijn jongeren zich er soms onvoldoende van bewust dat naaktfoto's of beelden van seksuele handelingen die ze aan hun vriend(in) geven misbruikt kunnen worden, bijvoorbeeld wanneer de relatie tot een einde komt.

+ Chatten met onbekenden

De helft van de jongeren (52%) chat soms met personen die ze enkel van het internet kennen. Bij 33% is het al voorgekomen dat de chatpartner liegt over zijn of haar identiteit. Dat een volwassene zich tijdens het chatten voordeed als een jongere heeft 21% al eens meegemaakt. De webcam is voor jongeren een controle-instrument om zich letterlijk en figuurlijk een beeld te vormen van de persoon achter het computerscherm. (Walrave e.a., 2008, p.8-9)

Uit Vlaams onderzoek blijkt dat jongeren ook over intieme zaken, zoals verliefd zijn (42%) en het seksleven (11%, vooral 17- en 18-jarigen), chatten met personen die ze niet zo goed kennen. (Het Nieuwsblad en Koppen, 2007, p.20-22)

4.3 Seksueel grensoverschrijdend gedrag op internet ⁵

De meeste jongeren vinden het leuk om te flirten en te experimenteren met seksueel gedrag op internet. En uit voorgaand hoofdstuk blijkt dat jongeren over het algemeen goed met deze ervaringen kunnen omgaan. Maar bepaalde groepen kwetsbare jongeren lopen een groter risico op seksueel grensoverschrijdend gedrag.

+ Seksueel grensoverschrijdend gedrag door jongeren

De grote meerderheid van de ongewenste seksuele ervaringen doet zich voor tussen mensen die elkaar kennen: tussen leeftijdsgenoten, vrienden, partners... Op het internet – veilig achter het scherm – durft men over het algemeen meer dan tijdens face-to-face contacten. Daardoor gebeurt het ook dat men te ver gaat: zo realiseren tieners die iemand seksueel benaderen op internet zich soms niet wat de impact is van hun gedrag. Een vijfde van de jongeren (21%) antwoordt bijvoorbeeld op een seksueel getinte vraag omdat de ander bleef aandringen, terwijl bijna 1 op 8 (13%) antwoordt omdat de andere persoon ergens mee dreigt of iets in ruil belooft. Ook weet 5% van de jongeren niet wat anders te doen. (Het Nieuwsblad en Koppen, 2007, p.30)

Vooraf **jonge meisjes** (12-14 jaar) vinden het soms moeilijk om dingen te weigeren omdat zij niet preuts of onvriendelijk willen overkomen, omdat de ander druk of dwang uitoefent of omwille van verwarring. Zij laten zich overhalen om dingen te doen die ze eigenlijk niet willen, of waar ze nog niet aan toe zijn. Ook rapporteren **laag opgeleide** meisjes meer ongewenste ervaringen dan hoog opgeleide meisjes. De **levensgeschiedenis** (scheiding van de ouders, seksueel misbruik, depressieve gevoelens) speelt ook een rol. (De Graaf & Vanwesenbeeck, 2006, p.29-43) Van de Vlaamse jongeren die zeggen iets vervelends te hebben meegemaakt op seksueel gebied op internet is 16% een jongen of meisje met gescheiden ouders. (Het Nieuwsblad en Koppen, 2007, p.52)

+ Seksueel grensoverschrijdend gedrag door oudere chatcontacten

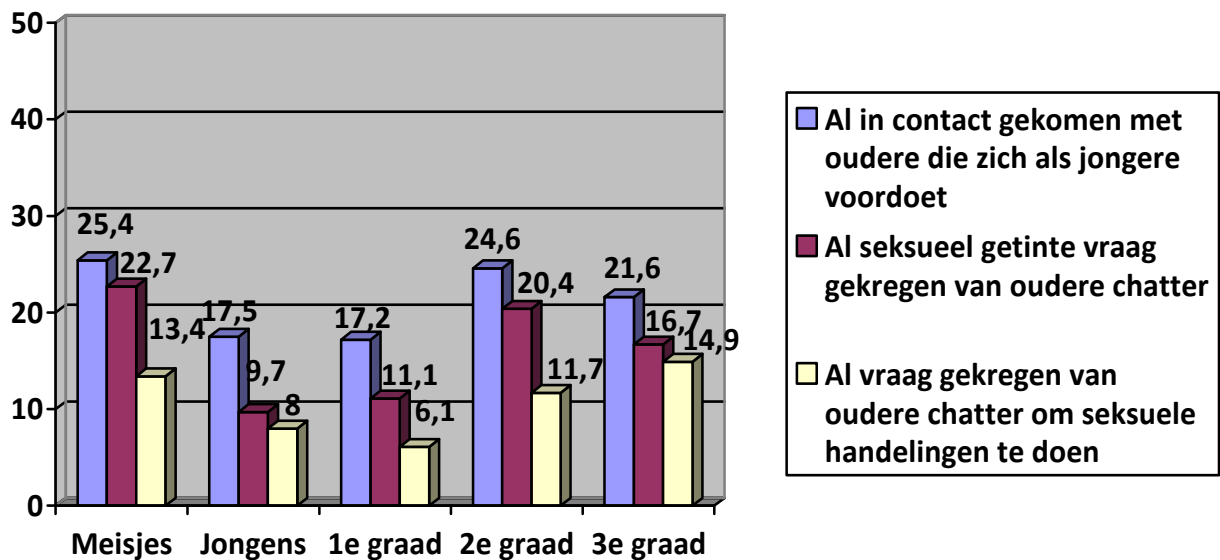
Het gebeurt minder vaak dat onbekenden jongeren proberen te verleiden om verder te gaan dan zij eigenlijk willen. 16% van de Belgische jongeren heeft al eens van een oudere chatpartner de vraag gekregen om seksuele informatie over zichzelf vrij te geven. 11% heeft al eens van een veel ouder persoon de vraag gekregen om seksuele handelingen te stellen. (Walrave e.a., 2008, p.9-10)

We spreken over '**grooming**' wanneer er bewust een vertrouwensband wordt opgebouwd met als doel 'cyberseks' of een seksueel getinte ontmoeting. Het gaat om verleiders die lange tijd chatten met tieners die zich onzeker of onbegrepen voelen. Zij winnen hun vertrouwen door de begrijpende en ondersteunende vriend te spelen.

⁵ Voor een definitie en bespreking van offline seksueel grensoverschrijdend gedrag, verwijzen we naar de Feiten & Cijfers 'Seksueel misbruik van kinderen en jongeren': http://www.sensoa.be/pdf/feiten_en_cijfers/feiten_cijfers_seksueel_misbruik_kinderen_en%20jongeren_2004.pdf en naar de Algemene Gids Grensoverschrijdend gedrag: http://www.sensoa.be/downloadfiles_shop/algemene_gids_grensoverschr_gedrag.pdf.

Een volwassene kan zich op internet voordoen als een leeftijdsgenoot maar een Amerikaans onderzoek naar plegers van zedenmisdrijven tegen minderjarigen (Mitchell e.a., 2004) **ontkracht een aantal stereotiepe opvattingen** over plegers van seksueel misbruik. Zo blijkt dat de meeste volwassenen die online kinderen verleiden niet liegen over hun leeftijd (slechts 5%) en hun seksuele bedoelingen (21%). Ook gebruiken maar weinig plegers geweld (5%) of dreiging (16%). Meestal hebben de volwassenen al minstens één maand online en telefonisch contact met de jongeren. De helft van de jongeren zegt verliefd te zijn en stapt “vrijwillig” in een seksuele relatie.

Meisjes en oudere tieners komen meer in contact met oudere chatcontacten en krijgen er meer seksueel getinte vragen en verzoeken van dan jongens en jongere tieners. (zie Figuur 2) Ook Mitchell e.a. (2004) concluderen dat volwassen plegers vooral contact zoeken met jongeren tussen 13 en 17 jaar en niet met jongere kinderen. Jongeren die een slechte relatie met hun ouders hebben en jongeren die eenzaam of depressief zijn, vormen evenzeer een kwetsbare groep. Ook homoseksuele tieners en zij die twijfelen over hun seksuele oriëntatie en zich tot anderen richten via het internet voor steun en informatie zijn kwetsbaar.

Figuur 1: Frequentie (%) risico's chatcontacten, vergelijking geslacht (N=1309) en graden (N=1309). Bron: TIRO-onderzoek, 2008.

4.4 Factoren die het risico op ongewenste ervaringen verminderen

+ Risicoperceptie bij jongeren

Tieners weten dat er gevaren zijn, maar dit wil nog niet zeggen dat ze er ook altijd naar handelen. Uit interviews met jongeren blijkt dat ze vervelende zaken veelal eerst zelf moeten ondervinden, voordat ze hun les geleerd hebben. (Pardoen en Pijpers, 2006) Weten welke (seksuele) risico's er zijn is een eerste voorwaarde om je hiertegen te kunnen beschermen, maar enkel waarschuwen is dus geen garantie voor een veiliger internetgebruik.

De mate waarin jongeren zelf vinden dat er risico's zijn ('risicoperceptie') vertoont een sterker verband met de manier waarop ze op seksuele ervaringen reageren en met de mate waarin ze zelf grensoverschrijdend gedrag vertonen dan het louter in contact komen met waarschuwingen. (De Graaf & Vanwesenbeeck, 2006)

+ **Betrokkenheid van ouders**

Kinderen waarvan de ouders het internetgebruik **controleren**, kennen vaker alle mensen waarmee ze contact hebben via het internet en geven minder vaak persoonlijke informatie of foto's door aan onbekende chatpartners. (Valcke e.a., 2007) Ook vertellen kinderen die vaak begeleid worden, gemakkelijker hun ervaringen op het internet. (Action Innocence, 2008)

Naarmate jongeren meer **afspraken** met hun ouders hebben gemaakt over MSN, antwoorden ze minder vaak op seksueel getinte vragen en blijven ze minder vaak kijken naar seksueel getinte beelden. Ook maken deze jongeren minder vaak afspraakjes via internet en maken ze minder vaak ongevraagd opnames van anderen.

Maar vooral jongeren waarvan de ouders op de hoogte zijn van hun doen en laten (**'monitoring'**), gaan minder vaak in op en initiëren minder zelf seksuele contacten op internet. Jongeren met betrokken ouders maken bovendien minder seksueel getinte confrontaties mee. Het gaat hierbij om de algehele verhouding tussen ouders en kinderen die zodanig is dat kinderen zelf bereid zijn om aan de ouders te vertellen wat ze op internet doen. Kortom, begeleiden werkt beter dan verbieden. (De Graaf & Vanwesenbeeck, 2006, p.51)

5 EXTRA: Internetgebruik van jonge kinderen

+ Omvang en plaats van internetgebruik

Van de kinderen tussen 10 en 14 jaar heeft 90% thuis toegang tot Internet. Ongeveer de helft van surft in een gemeenschappelijke kamer, bij de andere helft is de computer geïnstalleerd in een geïsoleerde kamer. (Action Innocence, 2008)

+ Onveilig internetgebruik

Ook 10- tot 12- jarigen stellen een aantal gedragingen op internet die onveilig zijn. Van de kinderen die afspreken met iemand die ze via internet kenden, ging een vijfde op z'n eentje naar die afspraak. (Valcke e.a., 2007, p.8)

Onveilig internetgebruik	% 10-12 jarigen
Wist niet altijd met wie ze chatten	26,0
Gaf persoonlijke informatie vrij	13,0
Stuurde foto's door naar chatpartners	12,7
Ging naar afspraak met onbekende	7,5
Geen enkele vorm van onveilig internetgebruik	13,7

Tabel 4: Onveilig internetgebruik bij 10-12 jarigen. Bron: Valcke e.a., 2006, p.8.

+ Betrokkenheid van ouders

Van de 10- tot 12-jarigen in de studie van Valcke e.a. (2007, p.9) **zegt meer dan de helft (52%) dat hun internetgebruik thuis nooit of nauwelijks gecontroleerd wordt.** Een onderzoek door Action Innocence (2008) wijst dan weer uit dat 85% van de 10- tot 14-jarigen zegt soms tot heel vaak begeleid worden door hun ouders. Slechts 15% van de kinderen zegt nooit tot zelden begeleid te worden.

Manier van begeleiden	% 10- tot 14-jarigen die zeggen dat ze soms tot heel vaak op deze wijze begeleid worden
Waarschuwen voor de gevaren	65
Vragen wat ze doen op internet	60
Regels opleggen (tijd, toegestane websites)	52
Uitleggen hoe ze veilig kunnen surfen	47
Samen surfen	20

Tabel 5: Ouderlijke begeleiding bij internetgebruik bij 10-14 jarigen. Bron: Action Innocence, 2008.

+ **Negatieve ervaringen op internet**

80% van de 10- tot 14-jarigen heeft al één of meerdere negatieve ervaringen gehad op het internet.

Negatieve ervaring	% 10- tot 14-jarigen
Ongewenste websites	50
Slechte ontmoeting op internet	20
Ongepaste intieme vragen	16
Webcam	10

Tabel 6: Negatieve ervaringen op internet bij 10-14 jarigen. Bron: Action Innocence, 2008.

+ **Praten over internetervaringen**

60% van de 10- tot 14- jarigen vertelt de (zowel positieve als negatieve) ervaringen op internet aan iemand. 36% hiervan vertelt dit aan een volwassene. Vooral negatieve contacten via het internet worden moeilijk verteld: 52% van de kinderen die een ongepaste intieme vraag kreeg vertelde dit aan niemand. Belangrijk is dat kinderen die vaak begeleid worden, gemakkelijker hun ervaringen op het internet, voornamelijk de negatieve, vertellen. (Action Innocence, 2008)

6 Bronnen

Action Innocence (2008). Laat je kind niet alleen op het Internet, 26 november 2008.

Action Innocence (2007). Internet schokt 2 op 3 kinderen, 3 september 2007.

American Psychological Association, Task Force on the Sexualization of Girls. (2007). Report of the APA Task Force on the Sexualization of Girls. Washington, D.C.: American Psychological Association.
www.apa.org/pi/wpo/sexualization.html.

Common Sense Media (2009). Is social networking changing childhood? San Francisco: Common Sense Media. <http://www.commonsensemedia.org/teen-social-media>

De Graaf, H., Höing, M., Zaagsma, M. & Vanwesenbeeck, I. (2007). Tienerseks. Vormen van instrumentele seks onder tieners. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.

De Graaf, H. & Vanwesenbeeck, I. (2006). Seks is een game. Gewenst en ongewenst seksueel gedrag van jongeren op internet. Utrecht: Rutgers Nisso Groep.

De Moor, S., Dock, M., Gallez, S., Lenaerts, S., Schöller, C. & Vleugels, C. (2008). Programma Samenleving en Toekomst Eindverslag – deel Synthese van het onderzoek. Brussel: Federaal Wetenschapsbeleid.

Depandelaere, M. e.a. (2006). Kamedialeon. I love media. De invloed van nieuwe media op de identiteitsvorming bij jongeren. Gent: Graffiti Jeugdendienst en Universiteit Gent.

Livingstone, S. & Haddon, L. (2009) EU Kids Online : Final Report. Londen: EU Kids Online.
www.eukidsonline.net

Hawk, S.T., Vanwesenbeeck, I., De Graaf, H. & Bakker, F. (2006). Adolescents' contact with sexuality in mainstream media. A selection-based perspective. In: The Journal of Sex Research, 43, p.352-363.

INSITES, (2006). Youth Online 5.0. Teens 12-17y. z.u. (p.84-92.) (Enquête bij 2500 Belgische 12- tot 17-jarigen.)

Mitchell, K., Wolak, J., Finkelhor, D. (2004). Online sex abuse cases not characterized by deception, abduction and force, research shows. Washington: APA.

Mur, S. (2006). Seks in beeld. Een onderzoek naar de invloed van seks op muziekgenders en internet op het gedrag van jongeren. Afstudeerscriptie, Rijksuniversiteit Groningen.

Nikken, P. (2007). Jongeren, media en seksualiteit. Hoe media-interesses en –gebruik samenhangen met fantasieën, opvattingen en gedrag. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. Op: www.nji.nl.

Nikken, P. (2007). Mediageweld en kinderen. Amsterdam: SWP.

Nikken, P. (2006). Seks in de media en kinderen. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn. Op: www.nji.nl.

Pardoen, J. & Pijpers, R. (2006). Verliefd op internet. Over het internetgedrag van pubers. Amsterdam: SWP.

Poot, J. (2007). Veilig online. Tips voor veilig ICT-gebruik op school. Brussel: Vlaamse Overheid.

Schouten, A.P. (2007). Adolescents' online self-disclosure and self-presentation. Academisch proefschrift, Amsterdam.

Valcke, M., Schellens, T., Van Keer, H. & Gerarts, M. (2007). Primary school children's safe and unsafe use of the internet at home and at school. An exploratory study. In: Computers in Human Behavior, 23(6), p. 2838-2850. (Enquête bij 1700 10- tot 12-jarige leerlingen uit het 4de, 5de en 6de leerjaar)

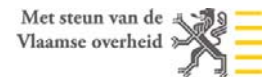
Walrave, M., Lenaerts, S. & De Moor, S. (2008). Cyberteens @ risk? Tieners verknocht aan internet, maar ook waakzaam voor risico's? Samenvatting survey. Antwerpen: Universiteit Antwerpen.

X. Jongeren en cyberseks, Het Nieuwsblad, 8 maart 2007. & Uitzending Koppen, reportage op 27 maart 2007. (powerpoint-presentatie, 60p.).

Tips en materiaal met betrekking tot veilig internetgebruik, voor jongeren, ouders en leerkrachten, vindt u op: www.clicksafe.be

Meldpunten voor internetmisbruiken:

- + www.stopchildporno.be: Burgerlijk meldpunt tegen kinderpornografie op internet van Child Focus.
- + www.ecops.be: Belgisch overheidsmeldpunt waar u als internetgebruiker misdrijven op of via het internet kan melden.

Deze Feiten & Cijfers werd ontwikkeld in het kader van het BINSI-project (Belgian Integrated Network Safer Internet). BINSI is een samenwerkingsverband tussen SENS OA en CHILD FOCUS en kadert in het Safer Internet Plus- Programma van de Europese Commissie. Het project wil het veilig gebruik van internet en de nieuwe online technologieën promoten naar kinderen, jongeren, ouders en leerkrachten toe.